

Griekse gastvrijheid

Eind september 2010 werd in het Griekse Thessaloniki het zesde congres van het Europese Cliëntennetwerk ENUSP gehouden. Pas benoemd bestuurslid Jan Verhaegh was erbij. Over zijn ervaringen op het congres en het reilen en zeilen van het netwerk doet hij verslag.

Het Europese netwerk van cliënten, *European Network of Users and Survivors of Psychiatry* (ENUSP), is in 1991 opgericht op een congres dat georganiseerd werd door de Nederlandse cliëntèle. De Nederlandse Cliëntenbond was destijds een belangrijke factor in de Europese cliëntenbeweging. Overigens ook op wereldniveau. Clemens Huitink, inmiddels jarenlang medewerker voor buitenlandse zaken bij GGZ Nederland, heeft een aantal jaren op voortreffelijke wijze de rol van secretaris van het Europese Netwerk van patiënten vervuld. De eerste jaren kon het Europees Netwerk functioneren omdat de Nederlandse regering de Cliëntenbond daar subsidie voor gaf. Sinds de medewerker van de Cliëntenbond uit het bestuur is vertrokken en de regering de subsidie van de cliëntenbond gekort heeft, is ons netwerk straatarm. De enige inkomsten bestaan uit contributies van aangesloten leden. Alles bij elkaar drieduizend euro per jaar. Helaas krijgen alleen rijke organisaties geld van de Europese commissie. Het beleid is dat je dertig procent zelf moet inbrengen. Op basis van die eigen bijdrage krijg je er 70% bij. Heb je niks, dan krijg je ook niks.

Belangrijkste punt in het beleidsplan van ENUSP: hoe komen we aan geld? Even belangrijk is wellicht: Hoe komen we aan vrienden?

Academische vrienden

Dankzij vrienden uit de universitaire wereld hebben we jarenlang kunnen functioneren. We hadden vier jaar goed contact met de afdeling Mental Health and Psychiatry van de universiteit van Central Lancashire in Preston. Die nodigde ons ieder jaar uit voor een conferentie en gaf ons gelegenheid als bestuur bij elkaar te komen en een bestuursvergadering te houden. Tijdens een van deze conferenties hebben we met een gedeelte van de Wereld Psychiatrie Vereniging twee dagen vergaderd over de mogelijkheid een diagnostiek te ontwikkelen die kijkt naar de hele persoon binnen zijn context. Bijzonder, want psychiateren hebben vaak moeite met het woord 'survivors' (overlevenden) dat deel uitmaakt van onze naam. Wij hechten er aan: enerzijds omdat deskundige hulpverlening vaak noodzakelijk is bij het overleven van een ernstige aandoening. Anderzijds omdat het in Europees verband (in Nederland soms ook) een hele kunst is om de psychiatrie te overleven.

Ons laatste congres in september 2010 was mogelijk omdat de Aristoteles Universiteit van Thessaloniki ons, Griekse cliënten en cliënten uit andere landen van Europa, uitnodigde deel te nemen aan een congres over stigmatisering en discriminatie.

Het congres werd georganiseerd door verschillende afdelingen van de universiteit. Uitsluiting, stigmatisering en discriminatie zijn onderwerpen die vanuit de sociale psychologie, andragogie en sociaal werk werden bekeken. Deze afdelingen hadden een vijftigtal vrijwilligers gemobiliseerd, die meehielpen met de organisatie van het congres. Ook inhoudelijk hadden ze zich goed voorbereid. Zowel de behulpzaamheid als het empathisch vermogen van deze vrijwilligers was fantastisch. Ze kenden bijvoorbeeld de door mensen die zelf te maken hebben met het syndroom van Asperger, gevonden diagnose van Neuro-typical voor zogenaamd normale mensen. De meeste Nederlandse hulpverleners weten waarschijnlijk niet wat dat woord betekent.

Speerpunten

Het congres kende naast het programma waar professoren, medewerkers en studenten aan de universiteit aan deelnamen besloten bijeenkomsten, alleen toegankelijk voor cliënten. Een daarvan vormde de ledenvergadering van het ENUSP. Daarin werd verslag gedaan van de activiteiten sinds het laatste congres, zes jaar geleden. Er werd ook een nieuw bestuur gekozen. Gabriela Tanasan uit Roemenie is onze nieuwe voorzitter. Plaatsvervangend voorzitter, tevens voorzitter van de Belgische patiëntenorganisatie 'Uilenspiegel', is Rafael Daem. Handig is dat hij in Brussel woont; het Europese parlement is gemakkelijk te bereiken. Zelf ben ik zes jaar geleden gekozen tot vervangend bestuurslid. Nu ik dat zes jaar tot grote tevredenheid van mijn collega's in het bestuur heb gedaan, ben ik met unanieme stemmen en positieve aanbeveling van het oude bestuur gekozen tot officieel bestuurslid.

Beleid werd er ook ontwikkeld. Het ENUSP streeft ernaar om een erkende, dus van middelen voorziene, Europese cliëntenorganisatie te worden. Ze wil bij beleidsbepalende bijeenkomsten aanwezig zijn en het beleid beïnvloeden. Andere belangrijke speerpunten zijn: 'Madpride' en de 'Waarheid en verzoening commissie'.

Madpride is een vervolg op blackpride, womanpride en gaypride. Het betekent: ondanks dat (of misschien juist omdat) ik een psychische handicap heb, ben ik trots op mezelf. Of trots op mijn ouder, partner of kind met een psychische handicap. In de Verenigde Staten en Engeland zijn als verschillende 'madpride' demonstraties gehouden en in Brussel heeft 'Uilenspiegel' een paar keer met succes een demonstratie en symposium onder die naam gehouden. Rafael Daem wil dat, als plaatsvervangend voorzitter van ENUSP, in zoveel mogelijk landen gaan doen.

Ander speerpunt is een waarheid en verzoeningsprocedure, geïnspireerd door de activiteiten in Zuid Afrika na de Apartheid. Daar werden commissies benoemd die zowel met slachtoffers als daders probeerden de waarheid van wat er tijdens de apartheid gebeurd was te achterhalen en onder ogen te zien. Met als doel: een verzoeningsproces tussen de daders en de slachtoffer van de apartheid op gang te brengen.

Niet dat wij psychiaters daarmee op één lijn zetten met daders van apartheid, en de psychiatrie als een apartheidssysteem zien. Maar wereldwijd gezien zijn er heel wat patiënten het slachtoffer geworden van verkeerde handelwijzen van de psychiatrie. Met als meest zwarte bladzijde de moord op 250.000 patiënten in de Duitse psychiatrie gedurende het fascisme. We willen daarover, samen met de belangrijkste verenigingen van psychiaters, een proces van waarheid en verzoening aangaan.

Foto Jan Verhaegh

Jan Verhaegh (rechts) met andere vertegenwoordigers van Europese cliëntenorganisaties

Enerzijds als erkenning en omwille van een schadevergoeding voor de slachtoffers, anderzijds om nieuwe humane rampen in de psychiatrie te voorkomen of te beëindigen.

Eredoctoraat

Professor Kostas Bairaktaris, initiatiefnemer van het congres had zich er voor ingezet de Duitse Peter Lehmann, medeoprichter van ENUSP en auteur van een aantal belangrijke boeken, een eredoctoraat te verlenen voor zijn inspanningen op het gebied van de humanistische antipsychiatrie.

Tijdens de plechtigheid hield Bairaktaris een voordracht, volgens de traditie van de Frankfurter Schule, over de crisis in de maatschappij, de economie, de politiek en in de wetenschap. Vooral de crisis in de wetenschap werd door hem uitstekend toegelicht. Hij liet zien hoe het heersend paradigma van de biologisch reductionistische psychiatrie vaak beschadigend werkt voor cliënten en dat het vervangen moet worden door een ander model. Met nadruk stelde hij dat het de taak is van kritische wetenschappers om aandacht te besteden aan een ethiek van sociale rechtvaardigheid. Wil een wetenschapper dat doen dan komt hij er niet onder uit de heersende economische en politieke verhoudingen te analyseren en te kijken hoe je die kunt veranderen. Een congres houden met Europese cliënten en ze

daarbij ondersteunen was voor hem een manier om uitgestoten, van hun stem beroofde mensen, weer in staat te stellen hun stem te laten horen en zich te organiseren. Wij zijn hem en de Aristoteles Universiteit hiervoor heel dankbaar.

In zijn dankwoord vertelde Lehmann dat hij ooit zijn studie moest onderbreken vanwege een psychische crisis, met daaropvolgend een onvrijwillige verblijf in de psychiatrie. Eenmaal ontslagen moedigde Manfred Liebel, hoogleraar sociologie, hem aan zijn studie af te ronden en bij hem te promoveren op zijn eigen ervaringen met waanzin. De vraag hoe psychofarmaca werken, en wat we op grond daarvan kunnen zeggen over de aard van waanzin, gepland als een klein hoofdstuk in dat proefschrift, leidde tot steeds nieuwe vragen. En vervolgens tot het schrijven van een boek, het oprichten van een uitgeverij, steeds meer inspanningen voor alternatieven zoals zelfhulp buiten de psychiatrie en voor mensenrechten voor cliënten van de psychiatrie. Vanwege al dat werk bleef zijn proefschrift ongeschreven. Lehmann noemt het een 'passende ironie' dat hem nu voor het werk dat zijn promotie verhinderde, een eredoctoraat is toegekend.

Wij mogen blij zijn met dit eredoctoraat. Hiermee is het werk van Peter Lehmann wetenschappelijk erkend zijn als kwalitatief goed werk. Moge zijn stem daardoor zwaarder klinken en verder reiken. In een tijd waarin we griezelverhalen horen over psychiaters die ontslagen worden als ze kritiek op pillen hebben, komt dat goed van pas.

Perspectieven

Uit ervaring weet ik dat het voor universiteiten en voor ons als ENUSP heel vruchtbaar kan zijn als we worden uitgenodigd samen een conferentie te organiseren. Zelf ben ik dankzij de contacten met de Universiteit van Central Lancashire een mastercursus Philosophy of Psychiatry gaan volgen. Het is een driejarige cursus, gebaseerd op het Oxford Textbook of Psychiatry, die vooral door psychiaters gevolgd wordt, maar ook openstaat voor cliënten. Ik begin aan het laatste jaar en kan deze cursus van harte aanbevelen.

Op dit moment vormen uitnodigingen uit de academische wereld de basis van ons bestaan. We zouden graag anders willen en zelf activiteiten organiseren. Maar het is erg moeilijk om aan middelen daarvoor te komen. Onze verwachting is dat het in de toekomst alleen maar moeilijker wordt. De rijke landen worden steeds nationalistischer. Daarbinnen is weinig ruimte voor zoiets als internationale solidariteit, toch de basis van ons werk.

Zorgelijk zijn ook de ontwikkelingen die Loic Wacquant beschrijft in zijn boek 'Straf de armen'. De afbraak van de verzorgingsstaat maakt dat mensen hun uitkering verliezen en dat er minder zorg is voor mensen met weinig geld. Wie dan geen werk kan krijgen wordt lastig en gaat stelen. Wacquant laat statistieken zien waaruit af te lezen valt dat het aantal mensen dat in de gevangenis werkt evenredig groeit met de afname van mensen die in de zorg werken. Die kant willen we niet op. Ook met het oog op de groei van rechts extremisme, vreemdelingenhaat, stigmatisering, discriminatie en afbraak van solidariteit zien we donkere wolken aan de horizon. Hoogste tijd voor verzet. Is het een goed idee om uit solidariteit moslim te worden? Salam Aleikum.

Jan Verhaegh